HVORFOR ER FRILUFTSLIV EN TAPER I KAMPEN OM ØKONOMISKE RESSURSER?

Av Hans B. Skaset

Foredrag holdt 4. juni under landskonferansen om friluftsliv i Tromsø, 2.- 4. juni 2004.

Utarming

Forestillingen om friluftslivet som en taper i kampen om økonomiske ressurser, bygger bl.a. på erfaringer fra kontakt med og opphold i det "indre liv" i friluftslivsorganisasjoner. Det er en utbredt oppfatning internt i organisasjonene at arbeidet med å spre kunnskap om og ferdigheter i friluftsliv, samt sikre områder og opparbeide stier og rasteplasser, m.m., hemmes av mangel på penger. Ambisjonen om å bringe friluftslivet ut til andre enn dem som er født inn i kulturen, eller som plukker den opp i kraft av utdanning, inntekt og gode kontakter, blir etter hvert illusorisk.

Den økonomiske utarmingen fører til at aktivitet reduseres og initiativ uteblir. Det kan finnes tegn til fordekt oppgitthet. "Tomgangsaktivitet" blir en del av hverdagen innenfor organisasjonene, dvs. det møtes, snakkes og planlegges, men uten den drivende kraft, glød og glede som preger virksomhet det er stor tro på skal bli til virkelighet.

Friluftslivsorganisasjonenes følelser av tilkortkomming og maktesløshet understrekes av den økonomiske og offentlige vellykkethet som preger andre deler av det en tidligere benevnte "fritidssektoren". For eksempel er idrettslivet i den grad møtt med politisk omsorg og økte offentlige overføringer, at det tidligere likeverdige partnerskapet mellom "idrett og friluftsliv" i dag oppleves som paradoksalt og uvirkelig. "Partneren" har politisk støtte så det virkelig monner, og omfattende medieomtale sikrer eksponering av privatkapitalens omfattende interesse for det vellykkede og presterende idrettsmennesket. Idrettskulturen har suksess som framskutt representant for moderniteten: det urbane, - foranderlige, - grense-overskridende, - globale og - uforbeholdent kommersielle livsmønster.

Friluftslivskulturen er snarere bærer av motsatsen: bevaring og beskyttelse av natur og miljø, fastholding av livsformer og kulturelle verdier tilhørende tidligere generasjoner, og motstand mot "urbanisering" av hytteliv og ferdsel i utmark og fjellområder.

Image- og identitetsjag

I et "image"- og identitetsjagende samfunn har tydeligvis friluftslivet tapt sin verdi for dem som styres av tidsånden.
Men - er ikke *det* snarere et forhold til glede og bekreftelse enn til underlegenhetsfølelse og oppgitthet? Er det ikke heller slik at friluftslivets credo setter søkelyset på helt andre verdier enn dem tidsånden gjenspeiler, og at en følgelig bør prise seg lykkelig over ikke å ha blitt sugd inn i den malstrøm som truer med å sluke tidligere forbundsfeller?

Det enkle liv i naturen, preget av stillhet, respekt og samhørighet med flora og fauna, og med utpreget sans for å bevare og videreføre miljø og natur i mest mulig uberørt stand, er ikke utpreget salgbart og omsettelig i en medieridd og markedsorientert samtid. Én ting er at det enkle friluftsliv ikke er direkte omsettelig i markedet. Noe helt annet er det at offentlige myndigheter ikke ser ut til å føle et ansvar for organisasjonenes mulighet til å fremme friluftslivets gleder og fortrin for barn og unge, nærest som motvekt og ballast, på veien til frie valg fram gjennom livet. Hva kan grunnene være til at offentlige myndigheter på én og samme tid snakker varmt om friluftslivet som mål og middel, og hevder alles rett til å ta del i de gleder turer og opphold i rimelig uberørt natur kan gi, men samtidig unnlater å følge opp på måter som kan bidra til at dette blir virkelighet?

Familiebasert overlevering

Kan det være at offentlig myndighet reelt tror friluftslivstradisjonen fortsatt er så sterk i Norge at familiebasert overlevering av grunnsyn og livsform fortsatt vil holde stand, med løse medlemsorganisasjoner som hyggelige støttespillere bak privatsfærens antatte bærekraft? Siden slike tanker holdes oppe av et ideologisk grunnsyn som ikke har dominert norsk politikk i etterkrigstiden, er det vanskelig å tro at fraværet av tiltak med sikte på implementering av offentlig mål, har sin bakgrunn i en slik ideologi.

Det er nok snarere grunn til å frykte at mangelen på statlig/offentlig friluftslivspolitikk, gjenspeiler feltets lave prioritet i praktisk politikk. All hyggelig oppmerksomhet i meldinger og festtaler kan være oppriktige nok, og svært godt ment fra konsipistenes side, men fører ikke til uttelling når budsjettpostene skal avstemmes. Da teller realpolitikken framfor symbolpolitikken.

Det er for øvrig lite å risikere ved å unnlate å følge opp vage lovnader ovenfor

friluftslivet. Den påfølgende kritikk er spredt og kortvarig, og preges fort av usikkerhet, ubehag og dårlig samvittighet. Å mase om offentlige penger til det mange oppfatter som et privat fritidsanliggende, gir ikke bred dekning verken i mediene eller aktiv oppslutning fra medlemmene. Friluftslivsorganisasjonene har ingen tradisjon for å ta løs på politiske myndigheter. De er preget av sin private, borgerlige herkomst og kultur, og finner ingen ekte glede i et politisk oppgjør med statlig eller annen offentlig myndighet.

Dette vet selvfølgelig politikere og byråkrater å utnytte til fulle, når situasjonen krever det.

Etter disse litt spredte og generelle innledende synspunkter, er det naturlig å bevege seg over i det mer konkrete og håndfaste. Hvilke fakta har vi å forholde oss til som kan underbygge påstanden om at friluftslivskulturen blir stemoderlig behandlet av staten?

Budsjettmessig marginalisert

I årets statsbudsjett finner en at Miljøverndepartementet (MD) over sitt sentrale budsjett overfører vel 13,6 mill. kroner til fire organisasjoner en må kunne regne som friluftslivsorganisasjoner: Norges Naturvernforbund, Den Norske Turistforening (DNT), Norges Jeger- og Fiskerforbund (NJFF) og Friluftslivets Fellesorganisasjon (FRIFO). I snitt blir dette ca. 3,4 mill. kroner per organisasjon.

Sammenligner en de statlige overføringene til de tre relativt rene faglige friluftslivsorganisasjoner - Norges Naturvernforbund, Den Norske Turistforening og Norges Jeger- og Fiskerforbund, med tilsvarende faglige organisasjoner innenfor idrettslivet, dvs. særforbundene i NIF-systemet, finner en at 20 (av 55) særforbund mottar (2003) mer enn 3,4 mill. kroner fra Kultur- og kirkedepartementet (KKD).

Spørsmålet blir så: Hvilke vurderinger legger staten til grunn for å vurdere Norges Naturvernforbund og Norges Motorsportforbund som likeverdige samfunnsredskaper, utmålt i støttebeløp? Eller Den Norske Turistforening og Norges Golfforbund, eller Norges Jeger- Fiskerforbund og Norges Padleforbund? Hvorfor er samfunnets interesser for Norges Naturvern-forbund, Den Norske Turistforening og Norges Jeger- Fiskerforbund vesentlig mindre, mål i økonomiske støtte, enn for særforbund for friidrett, gymnastikk og turn, håndball, kampsport, orientering, ski, skiskyting, volleyball, osv.?

FRIFO, som presenterer seg som fellesorganisasjon for friluftslivet, med 12 tilsluttede organisasjoner av nokså ulik karakter, mottar i år 2,023 mill. kroner i støtte fra MD. FRIFO ble etablert i 1989 med det formål å representere friluftslivets organisasjoner overfor staten, og samtidig være statens kanal til organisasjonslivet. En bevilgning på ca. 2 mill. kroner etter 15 års virke, tyder på at verken MD eller medlemsorganisasjonene har noe sterkt ønske om å gjøre FRIFO til et myndig og artikulert fellesorgan for friluftslivet. Det er interessant at en av medlemsorganisasjonene i FRIFO, DNT, mottar ca. én mill. kroner mer i direkte støtte fra MD enn FRIFO. Det sier noe om hvem som var først, hvem som har status, og sannsynligvis – hvem som har innflytelse i denne relasjonen.

I tillegg bør en å ha klart for seg at tre av de tolv som omtales som medlemsorganisasjoner, er *reelle medlemmer* i Norges Idrettsforbund (NIF) i egenskap av særforbund, med basis i NIFs lov. Som særforbund i NIF nyter disse organisasjonene godt av de overføringer NIF årlig mottar fra staten (KKD), hvilket i 2003 for disse tre særforbund til sammen utgjorde vel 11,3 mill. kroner. Særforbund i NIF kan ikke samtidig være tilsluttet annen organisasjon som har motstridende interesser til NIF, eller - som svekker medlemmets lojalitet til NIF-systemet. Konsekvensene er at de tre bare kan delta i FRIFO så lenge FRIFO ikke har noen myndighet over deres virksomhetsfelt, eller på noen måte motarbeider NIFs interesser. En fjerde såkalt medlemsorganisasjon i FRIFO befinner seg i praksis i samme situasjon som de tre særforbund (Skiforeningen).

De spørsmål som på bakgrunn av slike fakta melder seg om FRIFO-organisasjonens mulighet som kampredskap for friluftsinteressene, lar jeg ved denne anledning bli hengende i luften.

Overhode å nærme seg en sammenligning mellom FRIFO og NIF med henblikk på statlige overføringer, er meningsløst, av den enkle grunn at de to paraplyene har så totalt forsjellig bakgrunn, funksjon, status og makt. Selv årets NIF-fadeser endrer ikke på dette grunnleggende forhold!

Direktoratet for naturforvaltning (DN) får sin bevilgning over MDs budsjett. Til rene friluftslivsformål finner en tre poster i DNs budsjett: Båndlegging av friluftsområder 32,405 mill. kroner; tilskudd til friluftslivstiltak 8,170 mill. kroner og Friluftsrådenes Landsforbund 5,3 mill. kroner. I sum utgjør dette knapt 45 mill. kroner, et beløp som i seg selv har en viss størrelse.

Imidlertid, trekker en ut pengene til båndlegging av områder, står en igjen med ca. 8 mill. kroner til friluftslivstiltak, og vel 5 mill. kroner til FL-organisasjonen.

En kan også på dette avsnitt foreta sammenligninger det er rimelig saklig grunnlag for. Beløpet til båndlegging av friluftsområder bør kunne vurderes opp mot KKDs bevilgninger til bygging av idrettsanlegg i kommunene. Denne bevilgningen er i år på 646 mill. kroner. I tillegg kommer et eget anleggsprogram for "pressområder", dvs. et storbyprogram, på 68 mill. kroner. Når en tar med i betraktningen at idrettslag og kommuner hver minst må betale et tilsvarende beløp for å få tak i de ca. 700 mill. kronene staten stiller til disposisjon, kan en ikke unngå å skjønne at ubalansen i kampen om areal, er dramatisk ulik for idretts- og friluftslivsorganisasjonene.

Det er heldigvis ikke slik at disse organisasjonene til vanlig står mot hverandre. Men - det hender selvsagt, for eksempel blir golfbaner innimellom et stridstema. Hovedpoenget er at friluftslivsorganisasjonene kunne ha sikret allmennheten tilgang til en rekke verdifulle områder, til dels av stor kulturell verdi, om midlene til båndlegging hadde hatt en relasjon til behovet i nærheten statens støtte til anlegg for det urbane idrettsliv.

DNs støtte til FL kan sammenlignes med KKDs støtte til idrettskretsene - via NIF. FL-organisasjonen omfatter i dag 18 interkommunale friluftsråd, mens idrettskretsene er fylkesbaserte og således utgjør 19. Det er en forskjell i dekning på landsbasis, men ikke i den grad at en sammenligning blir helt uinteressant. Slår en sammen tilskuddet til aktivitetstiltak med støtten til FL, kommer en opp i ca. 13,4 mill. kroner. Det tilsvarende beløp over KKDs spillemidler til dekning av personell- og aktivitetsutgifter i idrettskretsene ligger inneværende år i området 50 - 60 mill. kroner.

Den situasjon som her er beskrevet med grunnlag i de statlige overføringene til henholdsvis idretts- og friluftslivsformål, viser etter min vurdering en helt urimelig ubalanse. Det trenger seg naturlig på et behov for å forstå hvorfor denne situasjonen har oppstått, og hva som eventuelt kan gjøres for å bringe friluftslivets interesser mer i fokus hos statens aktører.

Friluftslivet "lillebror"

I forbindelse med omtalen av opprettelsen av Miljøverndepartementet i 1972,

skriver Goksøyr et. al. bl.a. følgende: *"Men i den offentlige økonomi var friluftslivet blitt en lillebror i forhold til den idrettsbevegelse det gjerne ville sammenligne seg med når det gjaldt samfunnsnytte."* (Kropp, kultur og tippekamp. Universitetsforlaget 1996, s. 53.) Opprettelsen av MD ga åpning for støtte til friluftslivet, men friluftslivsinteressene hadde mistet 26 etterkrigs-år i forhold til idretten!

DNA, gjenreisningen og idrettssaken

Før jeg tar fatt i viktige hendelser i årene like etter siste verdenskrig, vil jeg ganske kort hente opp noen få fakta fra tiden like før og under krigen. Da Det norske arbeiderparti (DNA) i 1930-årene kom seg løs fra kommunistene, og etter hvert siktet seg inn på å bli et folkeparti, var idrettssaken en del av partiets program. Trygve Lie, som i 1935 ble justisminister i den første DNA-regjering, var formann for Arbeidernes Idrettsforbund (AIF) fra 1931 inntil han gikk inn i regjeringen. Rolf Hofmo var Trygve Lies sekretær i AIF i hans formannsperiode, og i resten av perioden fram til krigen og idrettsstreiken.

Poenget med denne historiske opphentingen er ikke å følge opp med bekreftende detaljer, men kun å konstatere at idrettssaken var koplet tett til DNAs politikk og ledende personer (Einar Gerhardsen, Oscar Torp, Trygve Lie). Dette forholdet vedvarte, og forsterket seg under krigen, ikke minst gjennom felles erfaringer og samliv i fangeleire, ikke minst i Tyskland. DNAs etterkrigsprogram hadde i stor grad røtter i tanker utformet av DNAs fremste folk, som var blant Tysklandsfangene. Disse tankene fulgte med inn i prosessen under sluttfasen av sammenslutningen mellom AIF og Landsforbundet for idrett, og ble avgjørende for etableringen av en statlig idrettspolitikk og en statlig forvaltning. Denne formgivingen av norsk idrettspolitikk fant sted i 1945-46, og endte med opprettelsen av Norges Idrettsforbund i 10.-12. februar 1946, stortingsvedtaket om etablering av Statens idrettskontor (i Sos.dep.) fra 29. mai 1946, og vedtaket om tippeloven 5. juni samme år.

Rolf Hofmo tiltrådte som sjef for Statens idrettskontor 6. august 1946!

DNAs valg av idrett som sentralt virkemiddel i partiets etterkrigsprogram, kan ikke overraske. Erfaring hadde vist at idretten hadde appell i arbeiderklasen, faktisk i langt større grad enn den generelle politikk DNA prøvde å få gehør for gjennom AIFs virksomhet. Arbeiderne var i hovedsak å finne innenfor en økende by- og tettstedsbefolkning, knyttet til industri og næringsvirksomhet,

med et livsgrunnlag basert på lønnsarbeid. Det var denne befolkning, og i særlig grad de unge, DNA tok sikte på å nå gjennom bl.a. å inkludere idrett i etterkrigsprogrammet.

Friluftslivets private, borgerlige preg

Mitt poeng med disse betraktningene er å tydeliggjøre at friluftslivets talsmenn og utøvere opp gjennom 30- og 40-årene sannsynligvis tilhørte andre samfunnssjikt enn de DNA hadde til hensikt å kjempe fram interessene for. Jeg påstår med andre ord at friluftslivets by-borgerlige forankring gjorde kulturfenomenet uinteressant for et parti med klare mål for gjenreisning av land og folk gjennom storstilt industriutbygging og omfattende folkehelsetiltak. DNA betraktet snarere friluftslivet med skepsis og motvilje, en aktivitet som inngikk i middel- og overklasens private atferd og - måter å forlyste seg på, enkeltvis eller sammen med likemenn.

Idrettsaktiviteten innbød ganske annerledes til enkel, kollektiv utfoldelse og tett samliv. Idretten utgjorde kort og godt en arena som passet med den ideologi og det grunnsyn DNA baserte sin virksomhet på.

Friluftslivet ble hektet av ved starten av gjenreisningen av Norge, og forble i denne posisjonen fram til etableringen av MD i 1972. Etter den tid har friluftslivet hatt en formell kanal inn i staten, men manglet strukturell forankring i statsapparatet, manglet organisasjonsmessig tyngde, og manglet politisk resonans i partiapparatene representert i storting og regjering.

Miljø- og naturvernforkjemperne har, med støtte fra den politiske venstresiden, i perioder tilkjempet seg betydelig oppmerksomhet. DNA har imidlertid vært preget av ambivalens når slik spørsmål har utfordret partiet.

Friluftslivet, som selvstendig aktivitetsfelt, har ikke vært noe sentralt tema på den nasjonale politiske arena i løpet av etterkrigstiden. Jeg ser her suverent bort fra de to stortingsmeldingene (St.meld. nr. 40 (1986-87) ”Om friluftslivet”; St.meld.nr. 39 (2000-2001) ”Friluftsliv. Ein veg til høgare livskvalitet.”) som er skrevet i løpet av de siste 17-18 år. Ingen av dem har ført til noen endring i friluftslivets marginale posisjon som statlig interesse-område.

”Den som har gjort sin plikt, kan kreve sin rett”

Det er grunn til å merke seg at sosialminister Sven Oftedal i 1945 i en debatt

om tippeloven uttalte: *"Den som har gjort sin plikt, kan kreve sin rett."* (Goksøyr 1996, s. 18-19.) I en annen sammenheng om samme tema uttalte statsråd Oftedal: *"Ungdommen har gitt sitt i fem år. Nå må fedrelandet gi ungdommen det den har rett til."* (Goksøyr, s. 19.) Disse utsagnene illustrerer hvordan ledende DNA-folk tenkte og argumenterte i forbindelse med innføringen av spill på idrettsaktivitet. De brukte ungdommens oppslutning om idrettsstreiken 1941-45, den patriotiske handling og forsakelse dette ble ansett for å være, til å argumentere fram tippeloven. I et land som trengte penger og materiale til basale tiltak, ble finansiering av idrettsaktivitet sikret gjennom egen lovgivning, basert på virksomhet som på den tid av mange ble ansett som tvilsom eller direkte umoralsk!

Blant den "idrettsungdom" som hadde gjort sin plikt og således kunne kreve sin rett, var det utvilsomt mange som drev mer friluftsliv enn idrett, tiden og forholdene tatt i betraktning. Men det var "idrettsungdom" som ble brukt som fellesbetegnelse, og det ble i sannhet det organiserte (sær-)idrettsliv som ble begunstiget av konsekvensene av lovgivingen.

Det hører med til historien at DNT og Oslofjorden Friluftsråd i begynnelsen av 50-årene søkte om å komme med blant de formål tippeloven ivaretok. Søknadene ble avvist, slik praksis var. En rekke formål og organisasjoner prøvde å komme i betraktning fram mot midten av 1950. Samtlige søknader ble avvist, hvilket viser DNAs solide indre justis og klare forståelse av formålet med loven. (Goksøyr, s. 48.)

Før jeg runder av denne historiske plukkhogst, vil jeg ta med én historisk anekdote, og deretter kort berøre to interessante passasjer med direkte tilknytning til temaet.

Onkel Kjell

Den 30. mars 1955 stilte Kjell Bondevik, onkel av nåværende statsminister, et grunngitt spørsmål i stortinget om bruk av tippemidler til friluftslivsformål. Han begrunnet bl.a. sitt spørsmål med hensynet til *"den ålmenne idrott"*, og mente at *"Vandringar i naturen alltid hadde vore og vil truleg alltid vera den primære form for kroppsøving her i landet."* Bondevik ønsket derfor endringer i tippenøkkelen, som åpnet for støtte til turistforeninger og andre lag som arbeidet for å fremme friluftslivet. DNA-statsråd Bergersen avviste selvsagt forslaget, og utrykte at han ville "kjempe for" å opprettholde lovens innretning.

En uhøytidelig bemerkning i tilknytning til denne anekdote kan være at bruddlinjen i familien Bondeviks fritidsinteresser kommer tydelig fram. Brorsønnens forkjærlighet for Røkkeløkka og tilsvarende arenaer levner ikke store forhåpninger!

DNTs raid mot SMK

Så til de to bebudede passasjene. Det første tilfellet går tilbake til 1977 da DNTs styre mente å kunne dokumentere at statens forskjellsbehandling var helt urimelig. Mens DNT mottok 590 000 kroner, ble det etter DNTs oppfatning overført 400 mill. kroner til idrettsformål. (Goksøyr, 53-54.) Til slutt mannet DNTs styre seg opp og ba om møte med Statsministerens kontor (SMK). Møtet fant sted 11. mai 1978.

Det var sikkert ingen tilfeldighet at denne aksjonslinje ble valgt. Alle visste at et møte med Kirke- og undervisningsministeren ville resultere i avslag. En omgående bevegelse via kjentmann (statssekretær Eskil Jensen) på SMK, med mulighet til å utnytte kjentmannens nære forhold til en folkelig statsminister (Oddvar Nordli), ville kunne lykkes. Dette framstøtet resulterte etter langvarig motstand fra Kirke- og undervisningsdepartementet (KUD) i at KUD i mai 1979 bevilget 1 mill. kroner til "visse anleggsformål" i regi av DNT. Fra den tid har DNT hatt fast plass under hovedpost én, idrettsanlegg i kommunene. Posten har vært oppe i 9-10 mill. kroner, men er i år på 5,9 mill. kroner, iht. kgl. res. fra KKD av 30. april 2004. Et apropos i denne sammenheng er at paraplyenheten Norske Turistforeningers Forbund ble dannet som følge av krav som fulgte med bevilgningen fra KUD i 1979.

Det er interessant hvordan Goksøyr og medforfattere (Asdahl og Andersen) kommenterer denne hendelsen: *"For å unngå tidkrevende lovendring inkluderte staten friluftslivet i det støtteberettigede idrettsbegrepet. Alternativet hadde vært å lovfeste friluftslivsformål som en tredje interessent til tippemidlene ved siden av idretten og forskningen. Ved denne løsningen innfridde en økonomiske ønsker fra DNT, og en unngikk å overføre tippemidler til MD, noe Statens friluftsråd hadde foreslått."* (Goksøyr, s. 54.) Antyder Goksøyr et co at DNT her kjørte sitt eget løp, og fikk sin uttelling, men opptrådte illojalt overfor Statens friluftsråds forsøk på en felles og samlet løsning for friluftslivet? Var dette arbeidsformen til *"en urban høystatusgruppe med gode nok forbindelser"* (Goksøyr, s. 294) for å nå fram med egne behov framfor å delta i felles kamp?

Forskningen jaget på dør!
Det andre tilfellet er av ny dato og gjelder endringen av spillemiddelloven (av 1992) i 2002-3. Ved denne lovendringen ble forskningsformål presset ut av loven, og ca. 850 mill. kroner fordelt likt på idrett og kultur, med en opp- eller uttrapping over tre år. Kulturformål kom inn med Lotto-spillet i annen halvdel av 80-årene (basert på egen lov), og gikk inn i loven av 1992 hvor tipping og lotto ble samordnet i én lov.

Friluftslivets interesser kom ikke inn i vurderingene ved denne lovendring heller. Interessene rundt idretten og kulturen tettet rekkene, og stengte spredte forsøk fra friluftslivssiden ute. Friluftslivsorganisasjonenes tilkortkomming ved denne store refordeling av nettoinntektene fra Norsk Tipping AS, skyldtes, etter min oppfatning, for sen oppstart og uklar innretning av det faglig-politiske arbeidet, uklar eller direkte feilaktig posisjonering, og overdreven tro på betydningen av komitémerknader med et positivt innhold. Det er lovteksten som fastslår lovens formål og kvalifiserer mottakerne, og det er forskriften som fastlegger rammene for departementets lovfortolkning. Komitémerknader har liten eller ingen betydning i denne sammenheng.

Friluftsliv – kultur eller miljøvern?
Jeg finner grunn til å spørre om ikke friluftslivet som statlig saksfelt har vært feilpassert i alle år? Som aktivitetsområde hører friluftsliv til kulturlivet, og burde således utgjøre en naturlig del av Kulturdepartementets portefølje. Som saksfelt under Kulturdepartementet kunne ikke friluftslivsfeltet ha unngått et bedre utkomme enn dagens plassering medfører. Det blir nærmere komisk enn fruktbart når det, som under komitébehandlingen av St. meld. nr. 40 (1986-87), blir foreslått at en andel tippemidler bør overføres fra KUD (på den tid) til MD som budsjettgrunnlag for friluftslivet. Et forslag om å overføre saksfeltet til KUD ville ha vært lang mer logisk.

Etter det jeg har kjennskap til, er slike tanker lite aktuelle. Ledende personer og organisasjoner vil tydeligvis ikke bryte samhørigheten med og kontaktflaten mot miljø- og naturvernorganisasjonene. Dessuten, MD er statsapparatets minste, og således utsatt for å falle under "sperregrensen" om saksfelt overføres andre departement. Aktiv motstand fra departementets interne apparat kan derfor forventes om en slik tanke ble lansert.

Oppsummering

For meg trer følgende bildet fram:

1. **Friluftslivet hadde ikke venner og talsmenn** i det toneangivende politiske miljø da "toget gikk" i 1945-46. Ungdom med tilknytning til friluftslivet, var utvilsomt tallrik blant dem som under krigen hadde gjort sin plikt, og derfor kunne kreve sin rett ved krigsslutt. Det var imidlertid "idrettsungdommen" som ble omtalt og lovprist for sin innsats under krigen, og det var "idrettsungdommen" som ble ansett som sentral satsingsfelt i DNAs program for gjenreisningen av Norge.

2. **En statsforankret idrettsforvaltning og egen finansierings-ordning** (tippeloven av juni 1946) var viktige elementer i DNAs program for å skape et nytt Norge, og samtidig befeste partiets makt og innflytelse. Begge deler lyktes. Partiet var ubestridt fram til 1965, da valget ga borgerlig seier. Gjennom denne lange og viktige fasen innarbeidet idretten seg som et kraftfullt og begunstiget innslag i norsk samfunnsliv.

3. **Friluftslivets marginale posisjon** og lave anseelse innenfor det politiske liv og i det offentlige rom opp gjennom etterkrigstiden, kan ikke forstås uten å ta i betraktningen DNAs langvarige skepsis og motvilje mot borgerlig forankret, privat aktivitet med trekk av naturromantisering, filosofisk formynderi og islett av elitisme.

1. **I den formative etterkrigstiden** befant ledende friluftslivs-organisasjoner seg innenfor den private sfære, som fordekte representanter for en annen ideologi enn den som gjennomsyret det statsbærende parti. Motstanden mot stat og statliggjøring, og den markerte uvilje mot å søke offentlig økonomisk støtte, var utvilsomt klar og tydelig. Det private og sivile engasjement skulle ikke smusses til ved offentlig innflytelse gjennom pengestøtte!

2. **Denne ambivalens** overfor offentlige myndigheter og offentlige penger har ganske sikker vært et speilbilde av oppfatninger innenfor toneangivende kretser i medlemsmassen. Siden medlemmene i hovedsak har tilhørt de bedrestilte i samfunnet, med utdanning, inntekt og kulturell kompetanse godt over gjennomsnittet, er det ikke overraskende at friluftslivsfeltet har blitt liggende i utkanten av offentlig politikk og ditto ansvar. Friluftslivets fremste aktører har hegnet om det

private preg, dyrket dugnadsånden og nytt sin alenegang i fjell og natur uten større bekymring for den økende avstand mellom natur og menneske, bortsett fra når søkelyset har vært satt på slike temaet ved seminarer og konferanser! Viljen til å ta et samfunnsansvar for uinnvidde, utenforstående grupper, har vært lite framtredende. Å ta et slikt ansvar, ville automatisk innebære å måtte tre inn på den offentlige arena, og begi seg inn i politisk kamp om ressurser for å kunne virkeliggjøre muligheter for andre enn de kulturelt og økonomisk bedrestilte.

3. **Når stortingsmeldinger beskriver friluftsliv** og opphold i naturen som **et gode alle, særlig barn og unge**, burde få tilgang til gjennom opplæring, erfaring og mestringsfølelse, er det påfallende at friluftslivsorganisasjonene ikke makter å konfrontere myndighetene med regningen. En slik oppgave går ut over det private og selvfinansierte, og stiller organisasjonene overfor et valg om å ta opp et samfunnsansvar, eller forbli i sin private tradisjon. Staten oppstiller mål som om den var den gamle velferdsstat, men har en skjult forutsetning om at oppgavene bør løses av frie markedsaktører. På denne måte lærer organisasjonene å prise sine tjenester også for barn og unge, med fortsatt skjevrekruttering som ubønnhørlig konsekvens.

4. **Det som gjør dagens situasjon besværlig**, er at friluftslivet mangler et kraftfullt og tydelig talerør. Bortsett fra nestoren, Den Norske Turistforening, er det ingen av organisasjonene som har friluftsliv som hovedsak. Et Naturvernforbund eller Jeger- og Fiskeforbund er fremragende aktører innenfor sine områder, men ikke hovedaktører på friluftslivsfeltet. Friluftslivets fellesorganisasjon er en hybrid, et kraftløst fellesskap av organisasjoner med marginalt sammenfallende interesser, som verken har felles organisasjons- eller idégrunnlag til å kunne tvinge fram en avklaring, - innad, og overfor departement og storting.

5. **Med mindre "noen"** med blikk og interesser ut over sin nærmeste forankring og forpliktelse, tar fatt på en faglig og politisk utfordring av betydelig vanskegrad, nemlig gjennom analyse og forhandlig å søke å drive fram et organ, eller snarere et forum, med kompetanse og autoritet innenfor nasjonal friluftslivspolitikk, vil friluftslivet posisjon som kulturuttrykk og samfunnsinstrument med stor sannsynlighet

ytterligere marginaliseres. Tidsånd og trender peker snarere på svekket innsats for allmennhetens interesser. Fenomenets folkelig forankring kan dermed svekkes og gradvis gå tapt.

6. **Min utfordring** går til den organisasjonen som har historien og kulturen både med seg og mot seg – Den Norsk Turistforening. DNTs ledende rolle kan diskuteres, men mer egnede alternativer finnes ikke. Velger DNT fortsatt alenegang, forblir friluftslivsfeltet et sprikende interessefellesskap uten politisk betydning.

HBS, 30.05.04 (2)